

ACC. NR M. 14128:1-13.

Landskap: Skåne Upptecknare: Anders W. Mårtensson
Härad: sid. 1-5 fr. Järestad Berättare: Ola Persson
Socken: Ystad stad Berättarens yrke: f.d. byggnadsarbetare
Uppteckningsår: 1957 Född år 1866 i Gyllebo

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ola Persson bor i Skolgatan 29 Ystad.

Biogr. uppgifter fr. Ö. Kemmerlövs son
Järestads lid. s. 1-5.
H. ammarbetare. s. 6-13.

ACC. NR M. 14128: /

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Föräldrarna och barndomshemmet.

Jag föddes år 1866 i Gyllebo. Min far, Per Jönsson, var vad man kallar en tusenkonstnär. Han kunde allting. Han var snickare, skomakare, smed o. s. v. Han gjorde alla våra möbler och målade dem. Vi bodde mitt i byn i ett vanligt halmtäckt hus med öppen skorsten, i vilken vi hade det s. k. köket. Därutöver hade vi tre rum, stugan, kistekammaren och ett annat rum i vilket far hade sin verkstad. I stugan stod en kakelugn av järn med änglar och vilda djur på sidorna, Bredvid stod kakelugnsbänken. Annars hade vi bänkar längs väggarna och ett klaffabord, som man kunde fälla ut. Det behövdes, ty vi var ju sju syskon.

När jag var 2 $\frac{1}{2}$ år miste jag min far genom en olyckshändelse. I byns mitt låg brunnen och den var åtta meter djup. Vattnet förorenades av naturliga skäl under årens lopp och måste därför rensas då och då. Detta år samlades byamännen vid brunnen för att kasta lott om vem som skulle utföra det riskfyllda arbetet att klättra ned i brunnen. Lotten föll på min far. Han tog sig ned i brunnen och balja efter balja hissades upp. Allt gick lyckligt och väl till sista baljan var på väg upp. Då brast plötsligt kättingen varvid baljan for ned i brunnen igen och slog till far så att han också åkte i vattnet. Han dog inte genast, utan han

ACC. Nr M. 14128:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

låg hemma ett par dagar. Samma dag han dog kallade han på mor och sade till henne i det han pekade på mig: "Ta och pryla den pågen annars kommer han att pryla dig." Jag hade alltid fått stryk av far och in i det sista ville han att jag skulle ha mer. Jag kommer ihåg att jag satt i kakelugnsbänken och slog på kakelugnen med en liten hammare, som jag tagit på golvet till fars verkstad.

När far var död, hade mor sju oförsörjda barn att skaffa mat åt. Fattigt var det förut och fattigare blev det nu. Vi fick ut och tigga. Ibland blev man väl emottagen men många gånger fick man en träska i baken eller så släppte de hundarna på oss.

Mor fick under dessa år slita som en åkarhäst. Hon fick inget understöd av kommunen förrän under sina sista år - hon dog 1914 och hon var då 91 år gammal - och då fick hon tre kronor i kvartalet. Jag brukade åka hem och ge henne pengar, och jag hörde henne aldrig klaga på gamla dar.

När jag var sju år skulle det en dag delas ut kött, ärtor och säd åt de fattigaste bland de fattiga, och det skulle ske på skolans loft. Mor och jag gick dit och hade några säckar med oss. När turen var kommen till oss, fick vi inte mer säd än att man kunde hålla det i båda händerna. "Är det allt", sade

ACC. NR M. 14128:3.

3.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mor."Har ni inte mer att ge oss kan ni få det här också,"sade hon och kastade den framför deras fötter. Därefter gick vi hem med tårar i ögonen.

Arbetet innan konfirmationen.

Vid sexårsålder blev jag vaktepåg och var det till jag konfirmerades. Som lön fick man kläder och på något ställe kunde man få 10 kr, men då gavs inga kläder. Stryk blev det flera gånger om dagen.

På storbondens marker gick även de mindre böndernas djur och betade och som betalning tog storbonden hälften av de födda lammen och när det gällde gässen tog han halva kullen.

Ofta vaktade jag ett par hundra får och lika många gäss, och det var ganska lätt för de listiga rävarna att då och då taga ~~xi~~ en gås. De kom alltid fram ur skogen, när säden var så hög att de ostörda kunde smyga sig ända fram till vången, där djuren betade. Varje kväll kom bonden för att räkna, och då det fattades någon fick vaktepågen den sedvanliga mängden stryk.

I november började man ställa in djuren och så fort bokollonen började mogna släpptes svinen ut, och de var ibland ute under vintern.

Vaktepågen låg hos drängarna och dessa drängstugor liknade då ingenting. Det var riktiga råtthål. Arbetsfolket hade inget

ACC. N:R M. 14128:4.

4.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

värde på den tiden. Inga eldstäder hade vi och på vintern var det is på väggarna, som ibland töade upp då det kom särskilt mycket värme ifrån kreaturen. Det var nämligen ett dörrhål mellan drängstugan och ladugården. Men sjuk blev man konstigt nog inte utan man höll sig uppe. Födan var det si och så med, och arbetet var så hårt som det kunde vara. Man fick utnyttja all sin kraft, för att man skulle bli omtyckt.

Skolgång och konfirmation.

Någon riktig skolgång fick jag aldrig vara med om. Under den lilla tid jag fick gå blev jag knappast undervisad och när våren kom skulle jag ut och vakta gäss. Om jag någon gång gick fram och frågade skolläraren- han hette Pettersson- fick jag smaka ~~riktig~~ hans 1,5 m. långa rotting, som stod framme vid katedern. Men sitta hos de där träbockarna till bonapågar kunde han dag efter dag, ty de uppvaktade honom med smör, ägg och kött. Han fick så mycket mat att han säkert inte kunde äta upp allt. Men dessa blev undervisade.

När jag var 13 år och det var tid att gå och läsa för prästen, tänkte skolläraren ge mig ett så dåligt betyg att prästen skulle vägra konfirmera mig. Jag gick hem till mor och talade om hur det låg till. Hon gick ned till Pettersson, som var barndomsvän till henne, och sade till honom, att nu ger du

ACC. N:R M. 14128:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

pågen ett bra betyg, så att han kan komma fram. Vi har inte nåt med att han går hemma längre. Skolläraren gjordé som hon sade och jag blev konfirmerad.

Då jag konfirmerades hade jag en ny kostym och till den hörde ett par extra byxor och ett par omgångar strumpor. På stället där man tjänade, fick man kostymen som lön. Bonden tog hem byaskräddaren och han var där en längre tid på gården och sydde åt hela familjen och åt tjänstefolket.

Olika arbetsplatser i Ystad.

Till Ystad kom jag när jag var 17 år och fick plats som kusk hos Julius Lundgren i Stickgatan. Han var storåkare och hade 24 par hästar. Kuskarna låg i stora drängstugor, som på en kasern. Man fick köra både natt och dag och kuskarna var där i allmänhet bara 12-14 dagar. Jag var anställd där i hela två år, vilket var rekord.

Därefter började jag hos konsul Nils Persson och var där i fem år. Han handlade med allt möjligt. Jag var först dräng och sedan kusk. En gång om dagen skulle han ut och åka tillsammans med sina vänner borgmästaren och major Brown. Färden gick över Fridhem ut till Nybro och sedan tillbaka.

ACC. N:R M. 14128:6.

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbete i Karlskrona.

Efter mina fem år hos konsul Persson reste jag till Karlskrona och blev anställd hos konsul W.Törn. Han var också grossist. Han fick bl.a. socker från Landskrona och som sedan skickades ut.

Jag var bara ett halvår i Karlskrona, ty det var ingen ordning i firman. Hästarna var alltid utkörda, ty konsulns söner och döttrar kom alltid och tog de hästar som var stallade, och de fick på så sätt aldrig sin välbehövliga vila.

Exercisen.

Exercisen gjorde jag i Kristianstad. Det var år 1886. Det var första året, som man gjorde 42 dygn och de gjordes i en följd.

Arbetet i Ystads hamn.

Ifrån Karlskrona återvände jag till Ystad och började där vid hamnen, ty sedan jag var gift kunde familjen inte leva på drånglönen d.v.s. ett par hundra kronor om året.

Jag fick plats i dragarlaget, i vilket fanns ett 80-tal arbetare. Vi lossade och lastade båtarna i hamnen. Det var ett hårt och tungt arbete, ty vi hade inga maskinella hjälpmedel. Men jag tryvdes utmärkt med arbetet, ty man råde sig själv och slapp ~~ky~~^känna sig underordnad. Ingen stod över en, utan

ACC. N:R M. 14128:7.

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

man visste vad man skulle sköta.

I varje lag var utsedd en förman, som skulle vara ansvarig för jobbet och många gånger så beklädd jag den posten. Man delade lika inom laget och var och en förde anteckningar om turerna. De äldre fick asa med så länge som de kunde och de fick lättare arbete.

Många gånger skrev vi själva räkningarna till krämarna, men när det blev för mycket skriveryi, brukade vi anställa disp. Per N~~N~~ Nilsson, som var anställd hos Grahm. Han var förstås inte disponent på den tiden.

På segelfartygen vinschades godset upp för hand och sattes inombords på en ställning. Till en början var jag med om att bära godset ut på skaklar. Efterhand fick vi rullebörar, vilket underlättade betydligt. Då var det bara att rulla ut och tip- pa dels i banvagnar dels i parvagnar (häst och vagn). Till de som hade stora lager på kajen rullade vi på land (på en land- gång av två plankers bredd).

Då vi lossade kol t.ex. stod tre man i båten och öste i kol i vardera ett mått och en man rullade ut kolen och störta- de den i vagnar. Han fick ofta hjälp av styrmannen på båten.

Det mesta arbetet utfördes på ackord och det var till en början efter det gamla måttsystemet, men det ändrades och vi mätte sedan efter nu gällande mått. Kol och spannmål t.ex.

ACC. N:R M. 14128:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mättes i hl. Utdelningen var 5 öre/hl och det skulle delas mellan tre arbetare. Vi var ju tre man i varje lag i fråga om kol och spannmål.

Kolen östes i mått a 1,5hl.

Lossning och lastning av styckegods betalades med timpeng, 20 öre/tim. Båtarna lade till vid bron där plåtskjulet ligger. 8 man var det i varje lag och den, som ~~hen~~ kallades, "broturen", varade i en vecka, d.v.s. varje lag hade hand om styckegodset en vecka åt gången. Det gällde styckegodset såväl på bron som i Tullkammaren.

Det kunde hända att det lag, som hade broturen, fick hjälpa till med att lossa kolbåtar, om alla de övriga i dragarelaget var upptagna, och det hände flera gånger. Det fanns veckor då man inte sov en enda timme.

Det kunde inträffa att vi fick gå direkt från en båt till en annan och vi fick hålla på tills båten var lossad och lastad. Många gånger var man som en trasa. Mat hade vi med oss, men det gällde att hushålla med den, ty man visste många gånger inte hur lång tid arbetet tog.

I gamla tullkammarsen fanns en värmestuga, där vi kunde gå in och lägga oss på en brits.

Vid arbetet med styckegodset kunde det ibland bli tillfälle

ACC. N:R M. 14128:9.

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

för vila, då godset skulle ordnas upp i båtarna, ty dessa anlöppte ofta många hamnar på deras väg längs kusterna.

De danska båtarna bjöd som regel alltid på mat och sprit.

Man söp mycket under mina första år i hamnen, de var några riktiga spritgubbar allihop. Men det förstär ju var och en att det inte kunde bli effektivt utfört arbete. Vi var därför några i transportarbetarföreningen som satte igång en kampanj mot supandet med den framgången att när jag slutade år 1909 var alla nyktra i arbetet. Vi tvingade dem helt enkelt att låta bli att supa och de som ändå fortsatte fick sluta arbetet.

Den första lyftkranen kom inte hit förrän för 30 år sedan och den förbättringen fick jag aldrig vara med om. Nu står man ju bara och gör tecken åt kranarna. På min tid fick man ha goda krafter, god fysik och god beräkning såväl när det gällde själva arbetet som dusterna med gastarna, som gick omkring och strök längs kajerna. Man fick många törnar av dessa gästar, och det gällde att vara på sin vakt. De kallades för sjubusar och det var deras finaste titel.

Åren 1924-25 utfylldes västra kajen. Det var en dansk firma, Momberg, som skötte om kajbygget. Tidigare var där bara ett område om 15 meters bredd. (Två spår gick dit.) Sandsugare fyllde ut området. ←

ACC. N:R M. 14128:10.

10.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vintertid låg seglationen nere. Innan oktober månad skulle allt gods vara inkommet och lagrat för vintern. I mars eller april började man segla igen. Under denna period blev vi arbetslösa och något extraarbete var svårt att få. Då gick man och strök på gatorna och på kvällarna gick man på arbetarmöten. Denna del av året var en prövningens tid för familjen. Vi levde på sill, potatis, bröd och amerikanskt flott. (Fläsket kom hit i stora lådor och smältes ned av handlarna. Flottet rökades för att det skulle bli kryddat och skickades sedan i stora kvantiteter till Norrland.

Organisation.

År 1889 var vi tretton stycken som enades om att bilda en grovarbetareförening, men det tog ett halvår innan vi fick anslutning. Mycket har vi att tacka Thorsson för att vi med tiden fick en sådan framgång. Det var en människa utan like. Vi var ute på kvällarna och höll möten. Besvärligt var det att få lokal, ty vem som helst lät oss inte få en sådan. Efter en tid fick vi emellertid hålla till hos bagare Hans Larsson i Olofsgränd. Sedan flyttade vi till Arbetareföreningen (Folkets hus). Vi diskuterade avlöning och andra fakliga saker.

Strejker.

Vi hade inget avtal med rederierna och handelsfolket i

ACC. N:R M. 14128: //.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

staden. För att pressa fram bättre löner passade vi på tillfäl-
let att strejka när det var som mest att göra i hamnen. Några
större förbättringar blev det emellertid inte tal om.

Storstrejken 1909.

År 1909 var det tid för en riktig storstrejk. Vi var inne
och talade med köpmännen i staden och de var fullt belåtna
med oss, men de ville inte taga del i förhandlingarna. Jag sa-
de till dem att det var förenat med dålig moral att inte göra
det. De bara svarade att de hade makten och de ämnade be-
gagna sig av den. Men den kan ju inte vara länge till, sade
jag dem. Underhandlingarna slog slint och pamparna bildade
själva styveribolag och tog in strejkbrytare, vilka kom från
andra städer, landsorten och så var det militärer. Alla i
dragarelaget fick sluta och vi fick inte börja igen. Vi blev
helt enkelt hindrade. Våra framställningar om högre löner
hörsammades, men vi fick aldrig själva uppleva förmånerna utan
strejkbrytarna fick bättre betalt utan eget initiativ. Av
naturliga skäl var dessa strejkbrytare illa sedda av oss och
det blev ofta sammandrabbningarna nere i hamnen. Chefen för
sockerbruket i Ystad var hygglig nog att anställa några av oss
och eftersom det var sändningar till hamnen flera gånger i
veckan, var vi ofta i kontakt med strejkbrytarna. Det blev of-

ACC. N:R M. 14128:12.

12
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ta hårda tag och ibland låg man i vattnet med en annan i famnen. Andra av oss anställdes av järnvägen.

Samma år som storstrejken ständes vi av ett malmörederi för att vi inte hade lossat deras båtar och rätten dömde oss att betala ersättning och där gick hela vårt kapital, 5-6000 kr, som vi hade insatt i banken. Det var en garantisumma, som vi hade inrestående i banken, ty köpmännen hade fordrat en sådan. Dessa dagar var jag rädd att jag även skulle mista mitt hus, som jag hade i Dammgatan. Rederiet nöjde sig emellertid med vårt kapital i banken, och jag fick behålla mitt hus.

Olika yrken efter år 1909.

Efter något år köpte jag ett litet jordbruk i Tomelilla. Jag sålde emellertid det efter några år, ty jag tyckte att det inte var lönande. Jag flyttade tillbaka hit 1913 och köpte det hus i vilket jag nu bor. Jag började vid stadsbudsföreningen Nr 3 och var delägare i den i några år. Därefter blev jag byggnadsarbetare, vilket jag sedan varit i resten av mitt liv.
Föreningsverksamhet.

Jag har varit med i alla möjliga föreningar både nykterhets- och kooperativa.

I Folkets parks styrelse var jag i 23 år och var bl.a. kassör.

ACC. N:R M. 14128:13.

13.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Den egna familjen.

År 1890 gifte jag mig och fick i rask följd 7 barn av vilka 4 fortfarande är i livet. Jag köpte ett hus i Dammgatan av apotekare Liljenberg. I huset fanns två små rum och ett kök. När alla bäddarna var klara, då skulle man känna till kartan för att hitta i rummen.

Min hustru har inte haft tid med något förvärvsarbete. Ungarna kom tätt och de var hemma till de gifte sig.

Födelsedagsfirandet.

Födelsedagsfirandet började för 40 år sedan och har sedan ökat med åren.